

Aboriginal Australië tot 1788

Ad Borsboom

Inleiding

Aboriginal culturen behoren tot de oudsten ter wereld. Archeologisch onderzoek toont aan dat Aborigines al minstens vijftig tot zestig duizend jaar op het Australische continent wonen.

Afkomst?

Men neemt aan dat de verre voorouders van de Aborigines afkomstig waren uit Zuidoost-Azië en gedurende de laatste IJstijd de overtocht naar Australië gemaakt hebben. De zeespiegel was zo'n twee honderd meter lager dan nu en veel land dan later onder water verdween, was toen gewoon begaanbaar.

De contouren van het Australische continent zagen er daardoor ook anders uit. In het noorden vormde het een grote landmassa met Nieuw Guinea, terwijl in het zuiden het huidige eiland Tasmanië met het vasteland verbonden was. De kustlijn lag soms wel twee honderd kilometer verder dan nu.

Ook Zuidoost-Azië was niet het eilandenrijk dat het nu is; Sumatra, Java, Borneo en tal van andere eilanden vormden één geheel. Het Aziatische en Australische continent bleven weliswaar van elkaar gescheiden door stukken zee, maar de avonturiers van toen zagen toch vaak de volgende verre kust aan de horizon. Niettemin moeten dergelijke oversteken in primitieve vaartuigen nog een hachelijk avontuur geweest zijn voor deze prehistorische jagers en verzamelaars.

Toen de IJstijd ten einde liep, ongeveer tussen de 12000 en 7000 jaar geleden, kreeg het continent langzaam de contouren van nu. De zeespiegel steeg zo'n twee honderd meter. In het noorden was Australië inmiddels losgeraakt van Nieuw Guinea en in het zuiden kreeg Tasmanië zijn huidige vorm. Vanaf die tijd hebben de Tasmaanse Aborigines zich apart van de rest van Australië ontwikkeld. Meer nog dan op het vasteland kwam met de komst van de eerste Europeanen echter abrupt een einde aan hun unieke levenswijze.

Aanpassen en ingrijpen

In de loop van de geschiedenis is het klimaat en de ecologie in Australië aan grote veranderingen onderhevig geweest en Aborigines hebben zich daar voortdurend bij aangepast: mensen uit het binnenland werden kustbewoners, mensen uit milde klimaten pasten zich aan koude weersomstandigheden aan en bewoners van vruchtbare delta's werden langzamerhand woestijnbewoners. In sommige gebieden, zoals in de woestijn, konden Aborigines maar in kleine groepen leven en besteedden ze veel tijd aan het vergaren van voedsel. In het tropische noorden en in de gematigde zones verschaft het land zoveel voedsel dat ook daar nog Aboriginal samenleving groter in omvang zijn en ook minder hoeven rond te trekken.

Aborigines hebben zich echter niet alleen aangepast aan deze grote variëteit aan ecologische omstandigheden, ze hebben ook zelf een actieve rol gespeeld in de wijze waarop delen van het Australische landschap hun huidige vorm hebben gekregen. Die actieve rol had alles te maken met het selectief gebruik van vuur. Veel van de vegetatie die de eerste Europeanen zagen in Australië behoorde niet tot de oorspronkelijke begroeiing, maar was het gevolg van dit bewust gebruik van vuur. Eeuwenlang hebben Aborigines jaarlijks grote stukken land afgebrand waardoor nieuw gras en zaden weer de kans kregen om te groeien. Daarmee sloegen ze twee vliegen in een klap: het wild kwam weer terug om zich te goed te doen aan het jonge groen, en spontane branden konden niet zo snel ontstaan. Wanneer namelijk jaar in jaar uit het droge struikgewas en de dode bomen blijven

liggen dan is een bliksemflits of menselijke onachtzaamheid voldoende om de natuur voor jaren te verwoesten. Het vuur raast dan oncontroleerbaar over het land en zal voor jaren alles vernietigen wat het tegen komt.

Dit eeuwenoude vuurregiem van de Aborigines ('fire stick farming') heeft het aangezicht Australische landschap deels veranderd. Ongetwijfeld zijn vele planten en dieren uitgestorven door dit gebruik van het vuur, maar andere species varen er juist wel bij. Er zijn nu nog zaden van planten die niet kunnen ontkiemen als dit jaarlijkse vuur er niet over heen raast.

Dynamische cultuur

Deze vaardigheden om zich te kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden om ook zelf actieve vormen van landschapsbeheer toe te passen weerspreken nog een beeld dat lange tijd in Europa bestaan heeft over Aborigines: dat van passieve, aan het lot van de natuur overgeleverde mensen die zijn blijven stilstaan op het niveau van duizenden jaren geleden. Dit beeld wordt zeker ook weerlegd door de ingewikkelde culturen die de Aborigines in hun diverse ecologische milieus ontwikkeld hebben. Daarin staan centraal hun grote kennis van het land, verfijnde en effectieve technieken van jagen en verzamelen, complexe sociale systemen, ingewikkelde religieuze voorstellingen en fraaie vormen van inheemse kunst.

Voorbeelden

Jagen (door mannen), verzamelen van plantaardig voedsel (door vrouwen) en vissen (beiden) vormden de basis van **het economische** systeem. Veel nadruk op zeevoedsel, zoetwater voedsel en plantaardig voedsel. Vrouwen waren met de opbrengst van hun activiteiten (rond de 70% van alle voedsel) de belangrijkste economische motor. Netwerken van **handelsroutes** over grote afstand.

Geschat wordt dat er minstens 500 ingewikkelde **talen** bestonden voor 1788. Binnen een gebied van 150 km. waren die talen meestal onderling verstaanbaar, ondanks dialect verschillen. Daarbuiten meestal niet. Australië was langs deze taalgrenzen verdeeld in honderden kleine, 'republieken'. Totale bevolking, hoewel schommelend, waarschijnlijk half miljoen.

Huwelijks- en verwantschapssystemen waren bijzonder ingewikkeld. Samenlevingen werden verdeeld in helften ('moiety's') die vaak weer onderverdeeld waren in twee of vier klassen per 'moiety'. Lidmaatschap van klasse bepaalde huwelijks- en gedragsregels, alsmede rechten en plichten ten opzichte van elkaar.

Religie: centraal stond de relatie met land, dat ingericht was door scheppingswezens uit de Dreamtime, de Aboriginal scheppingstijd. De mythologische wezens uit die periode stelden ook sociale regels in. Alle kennis die mensen bezitten vastgelegd in gezangen, mythen, dansen en religieuze afbeeldingen. Religieuze symboliek kent vele lagen van betekenis en diepgang, die mensen tijdens hun leven moeten zien te achterhalen.

Medicijnen. Veel kennis planten en kruiden, ook voor medicinale doeleinden. Geen alcohol, wel narcotica, ook om te vissen. Inheemse genezers bedreven in behandeling van psychosomatische kwalen.

Conclusie

Aboriginal cultuur *niet statisch maar dynamisch*, gegeven alleen al de geweldige veranderingen in de natuur, en klimaat, maar ook door eigen ingrijpen: 'firestick-farming'.

-Aborigines *niet armoedig, maar redelijk welvarend* met interessante oplossingen voor basis problemen van mensheid (voedselvoorziening, sociale cohesie, het vergaren en opslaan van kennis, religieus systeem van zingeving).